

RECOMMENDATIONS FOR IMPROVING THE CONTENT OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL TRAINING OF FUTURE EDUCATORS IN UKRAINE

Myroslava Vovk¹, Yuliia Hryshchenko²

- 1 Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Head of the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education at Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-9109-9194>, e-mail: miravovk79@gmail.com
- 2 Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Research Fellow, Senior Research Fellow of the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education at Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-0039-9720>, e-mail: gulia2020@ukr.net

Abstract

Relevance: The problem of updating the content of psychological and pedagogical training for future teachers is determined by the need to actualize Ukrainian historical and pedagogical heritage to strengthen the nation-building context of psychological and pedagogical disciplines; to enrich topics related to educational personology, mental health, inclusion, overcoming educational losses, psychodidactics, and media didactics based on interdisciplinary integration; and to harmonize the content of psychological and pedagogical disciplines with the professional standard for teachers, lecturers, etc.

Aim of the article: To generalize the results of a survey of lecturers from institutions of professional pre-higher and higher pedagogical education in various regions of Ukraine, to study educational documentation regarding the structuring of the content of psychological and pedagogical training for future teachers; and to substantiate recommendations for improving the content of psychological and pedagogical training for future teachers at different levels.

Research methods: Online survey of lecturers from institutions of professional pre-higher and higher pedagogical education to identify problematic issues in teaching psychological and pedagogical disciplines to future teachers at various educational levels; analysis of educational documentation for psychological and pedagogical disciplines (educational programs, syllabi, work programs, educational and methodological support/provision) in the training of future teachers of various specializations at the professional pre-higher education level, and at bachelor's, master's, and doctoral educational levels in 18 institutions of professional pre-higher and higher pedagogical education in various regions of Ukraine; prognostic analysis to substantiate recommendations for updating the content of psychological and pedagogical training for future teachers.

Results: Generalizing the survey results, it was found that lecturers are motivated to update the content of psychological and pedagogical disciplines, taking into account innovations (introduction of the New Ukrainian School, specialized senior high school, etc.), aiming for an appropriate structuring of the content of disciplines to form competencies defined in the professional standard and in higher education standards for a specific specialty, while also noting the stability and outdatedness of educational components, the lack of quality educational and methodological support, and the leveling of interdisciplinary connections, etc. The analysis of educational documentation for psychological and pedagogical disciplines allowed concluding the need to improve the content of psychological and pedagogical training for future teachers, which should occur through the introduction of content modules and topics

from the theory and practice of psychopedagogy, educational personology, the actualization of historical and pedagogical ideas, and the implementation of cross-cutting content modules and topics in compulsory and elective disciplines concerning children's psychological traumas resulting from military actions, mental health issues in partnership with teachers, students, parents, and the community; and the creation of digital educational and methodological support for updating the content of compulsory psychological and pedagogical disciplines, etc.

Conclusions: Based on the results of empirical research (lecturer surveys, study of educational documentation for teaching psychological and pedagogical disciplines), recommendations were proposed at various levels – institutional (improving quality criteria for educational programs by the National Agency for Higher Education Quality Assurance regarding human resources, specifically the need to develop teachers' professional competencies; determining the necessity of correlating the content of psychological and pedagogical disciplines with competencies defined in the professional standard; regulating educational partnership between institutions of higher pedagogical and general secondary education to respond to the challenges of war and post-war recovery of the country); management (improving psychological and pedagogical training for future teachers based on the theory and practice of psychopedagogy, educational personology, and the actualization of historical and pedagogical ideas; updating the content of the compulsory discipline "Pedagogy"; implementing cross-cutting content modules and topics on children's psychological traumas resulting from military actions, mental health issues in partnership with teachers, students, parents, and the community; creating digital educational and methodological support); professional (updating syllabi and programs of psychological and pedagogical educational components, taking into account the actualization of Ukrainian historical and pedagogical heritage to strengthen the nation-building context of the content of relevant disciplines; updating the content of psychological and pedagogical disciplines based on interdisciplinary integration with topics related to educational personology, mental health, inclusion, overcoming educational losses, psychodidactics, and media didactics) etc.

Keywords: *psychological and pedagogical training, future teachers, content of psychological and pedagogical training, competencies, recommendations.*

Introduction. In the conditions of the military aggression of the Russian Federation against Ukraine, a special sociocultural role is performed by the teacher, who is a transmitter of national cultural traditions, professional knowledge, and the values of language, literature, folklore, and history in educational practice, and who, by their own life and professional example, shapes the student as a personality. This mission is highlighted in the context of the cultural and informational war associated with the military aggression of the Russian Federation on the territory of Ukraine. Indeed, the role of the educator today lies in the formation of students' personalities, their worldview, and values, as well as in taking into account the realities of war. This requires the possession of professional and personal qualities that enable pedagogical influence on students based on empathy, partnership communication, a personal approach, mental health support, and the ability to respond to innovations defined by the competency-based principles of the New Ukrainian School, specialized high school, and so on.

Modern trends in the development of education in Ukraine and European countries reflect

society's demand for the formation in students of not only academic knowledge but also "soft skills," namely communication, creativity, emotional intelligence, critical thinking, and others. These current issues prove that a modern educator must be a master in their profession, a mentor, a guide, capable of self-regulation, empathy, stress resistance, personal and professional development, and internal readiness for the challenges of the profession. Accordingly, the problem of updating the content of the psychological and pedagogical training of future teachers is becoming relevant. This is due to the need to actualize the Ukrainian historical-pedagogical heritage to strengthen the nation-building context of the content of psychological and pedagogical disciplines; to enrich it with topics on the problems of the personology of education, mental health, inclusion, overcoming educational losses, psychodidactics, and mediadidactics on the basis of interdisciplinary integration, etc.

Research Sources. The problem of psychological and pedagogical training of future teachers has become the subject of research by Ukrainian scientists and practicing educators in the

context of studying the specifics of teaching psychological and pedagogical disciplines (T. Belan (2019), R. Horbatiuk (2017), L. Diachenko (2016), V. Kravchenko (2023), O. Kryvylova (2018), N. Pavlyk, O. Ivanova (2022), N. Titova (2019), et al.). The foreign experience of professional, psychological, and pedagogical training of future teachers has been studied by O. Bihun (2020), A. Dzhurylo (2019), V. Ivanova (2020), Yu. Kobiuk (2021), O. Martyniuk (2017), O. Samoilenko, Yu. Novhorodska (2025). The problem of forming the professional competencies of future teachers in the process of psychological and pedagogical training has been the subject of research by O. Kucheriavyi (2021), N. Lazarenko (2020), L. Rakitianska (2019), O. Dzhuniak (2020), and others. Empirical data on the problem of developing the content of psychological and pedagogical training for future teachers on a competency basis are highlighted in the publications of the article's authors (Vovk, Hryshchenko, & Solomakha, 2024) and in research data presented on open platforms (Vovk, & Hryshchenko, 2024).

The purpose of the article is to summarize the results of a survey of lecturers from institutions of professional pre-higher and higher pedagogical education in different regions of Ukraine and to study educational documentation regarding the structuring of the content of psychological and pedagogical training for future teachers; to substantiate recommendations for improving the content of psychological and pedagogical training for future teachers at different levels.

Research methods: an online survey of lecturers from institutions of professional pre-higher and higher pedagogical education to identify problematic issues in the process of teaching psychological and pedagogical disciplines to future teachers at different educational levels; analysis of educational documentation of psychological and pedagogical disciplines (educational programs, syllabi, work programs, educational and

methodological support/provision) in the training of future teachers of various specializations at the level of professional pre-higher education, and at the bachelor's, master's, and doctoral educational levels in 18 institutions of professional pre-higher and higher pedagogical education in different regions of Ukraine; prognostic analysis to substantiate recommendations for updating the content of psychological and pedagogical training for future teachers.

Results and discussion. During 2023-2024, scientists from the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education of the Ivan Zyazyun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, as part of the research study "Development of the Content of Psychological and Pedagogical Training for Future Teachers on a Competency-Based Approach" (RK 0123U100447, 2023–2025), conducted an online survey of lecturers regarding the problem of the content of psychological and pedagogical training of future teachers in institutions of professional pre-higher and higher education. The survey involved 204 lecturers from 13 institutions of professional pre-higher and higher education. Among the respondents, 20 were lecturers from institutions of professional pre-higher education, 138 teach at the bachelor's level, 29 teach at the master's level, and 17 lecturers at the doctoral level. The survey results are partially presented in open access (Vovk, & Hryshchenko, 2024).

To determine the involvement of lecturers in teaching psychological and pedagogical disciplines, it was proposed to answer the following question: "Which psychological and pedagogical disciplines do you teach?" (Figure 1). Among the respondents, the largest number of lecturers teach the methodology of teaching a specific discipline in school (38.3%), general pedagogy (19.4%), and pedagogy (18.1%).

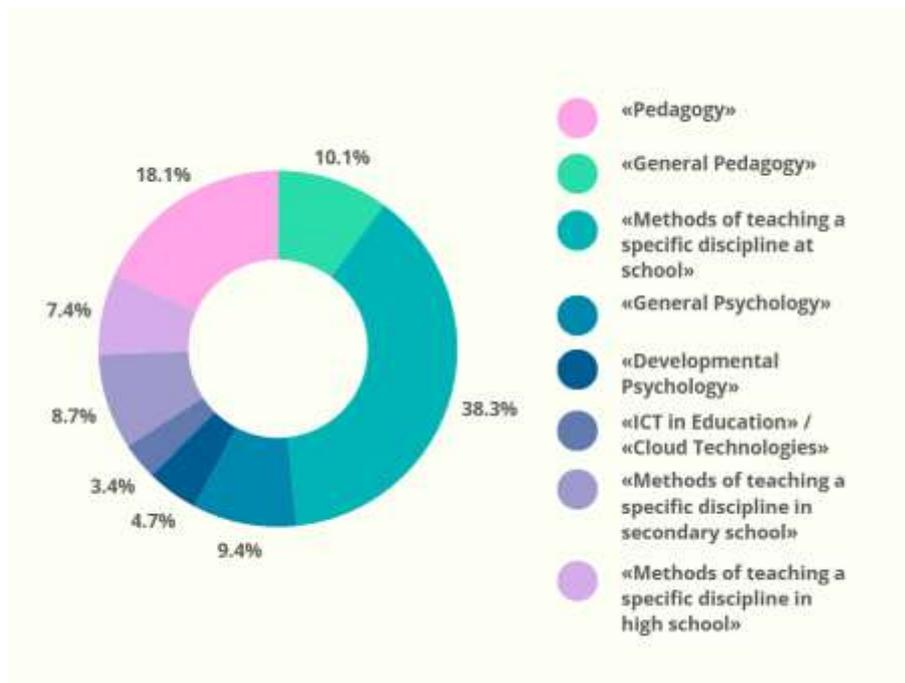

Figure 1. Lecturers' involvement in teaching psychological and pedagogical disciplines to future teachers (%)

The respondents indicated that most psychological and pedagogical disciplines in the educational programs are compulsory (67.7%) (Figure 2).

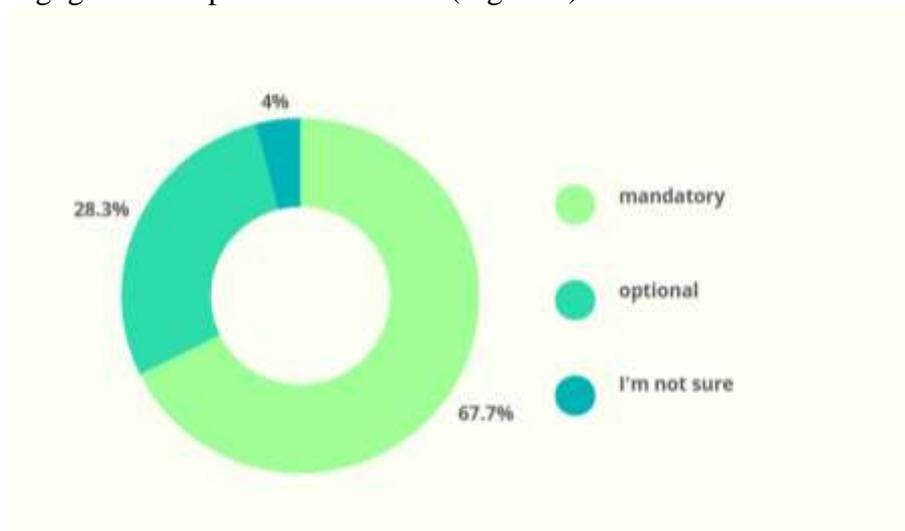

Figure 2. Inclusion of psychological and pedagogical disciplines in the compulsory or elective components (%)

The responses to the question, "Do you consider it necessary to change the content of the curricula for psychological and pedagogical disciplines annually?" revealed that 72% of

respondents see the need to update and supplement the content of the curricula for psychological and pedagogical disciplines each year (Figure 3).

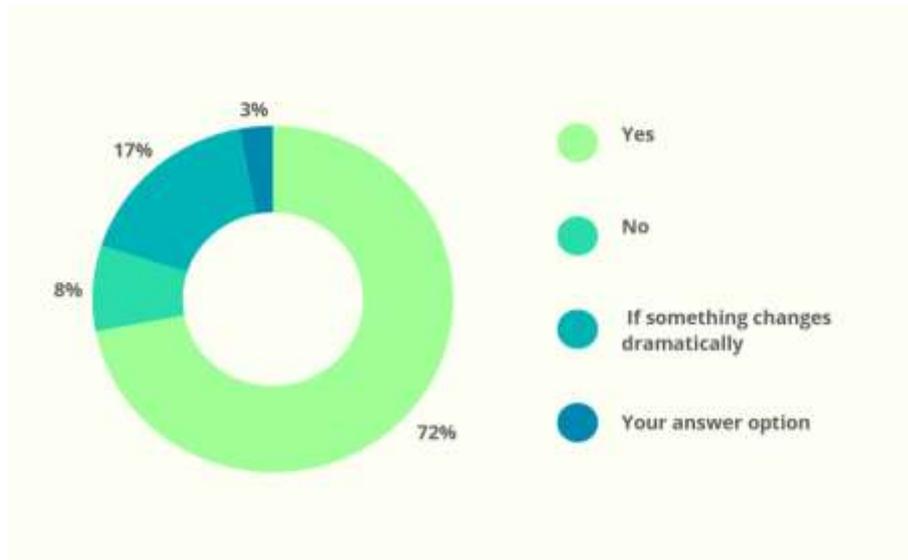

Figure 3. Lecturers' motivation to annually change the content of curricula for psychological and pedagogical disciplines (%)

The need to update the content of psychological and pedagogical disciplines, taking into account the trends in pedagogical science in

Ukraine, is confirmed by 74% of respondents (Figure 4).

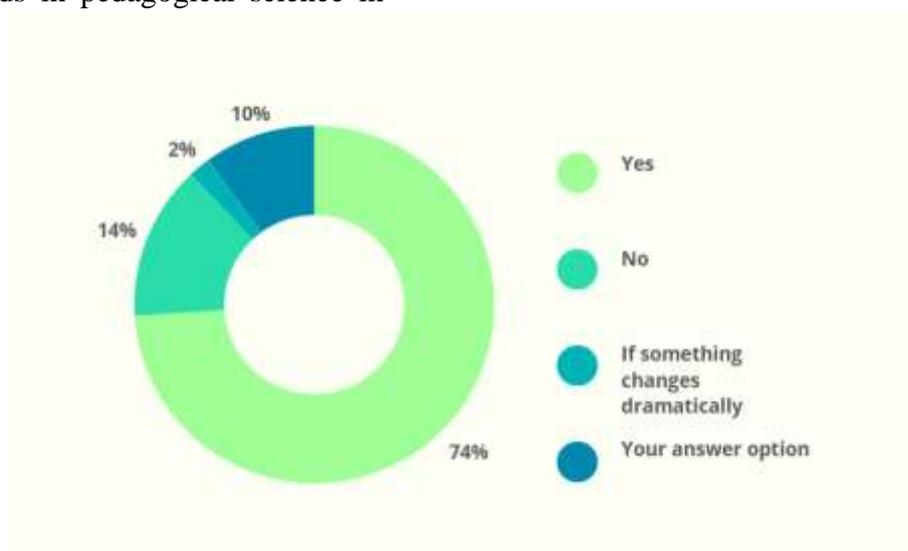

Figure 4. The need to update the content of psychological and pedagogical disciplines, taking into account the trends in pedagogical science in Ukraine (%)

54.4% of lecturers believe there is a need to study and implement foreign experience in teacher training and to make changes to the content of

psychological and pedagogical disciplines based on this experience (Figure 5).

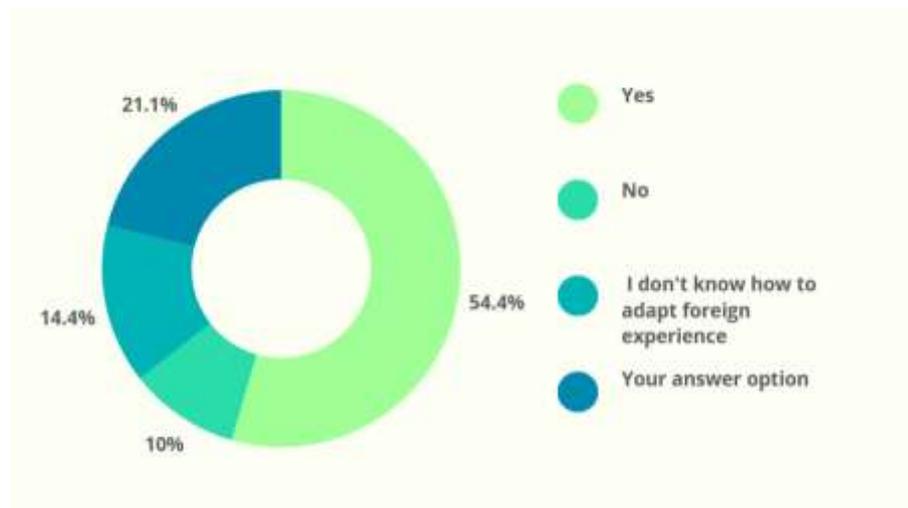

Figure 5. The need to study and implement foreign experience in the training of future teachers (%)

To the question "Which psychological and pedagogical disciplines do you consider outdated?" respondents indicated that the following disciplines require content renewal: pedagogy (32%),

methodology of educational work (25%), methodology of teaching disciplines (13%), and others (30%) (Figure 6).

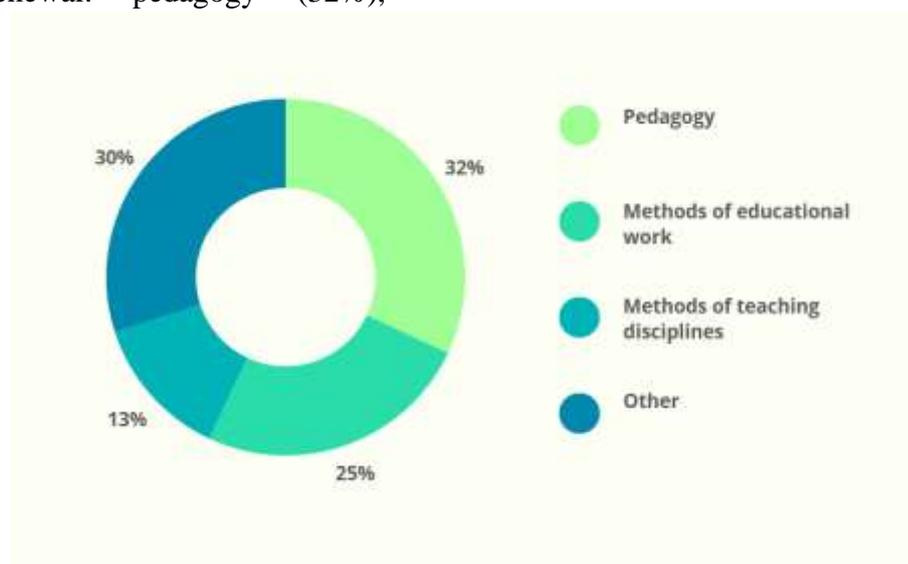

Figure 6. Outdatedness of the content of psychological and pedagogical disciplines in the training of future teachers (%)

The lecturers also determined the priority of the main professional competencies that are formed

in future teachers during the study of psychological and pedagogical disciplines (Figure 7).

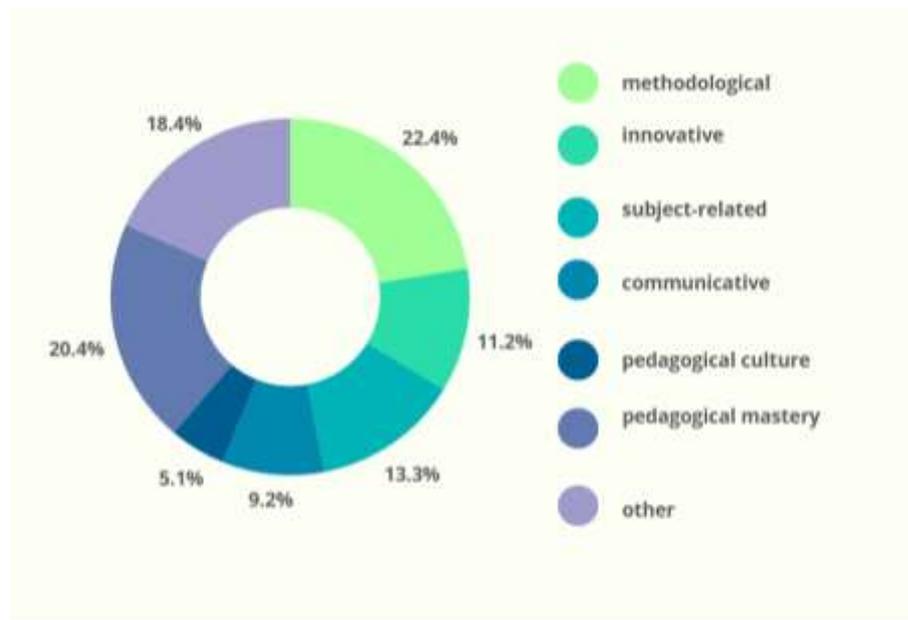

Figure 7. Formation of core professional competencies in future teachers during the study of psychological and pedagogical disciplines (%)

Respondents noted that the study of psychological and pedagogical disciplines contributes to the formation of other competencies important for the professional activity of a teacher

(Figure 8), including organizational (8.3%), reflective (8.3%), subject-methodological (8.8%), and others, which corresponds to the current professional standard for teachers.

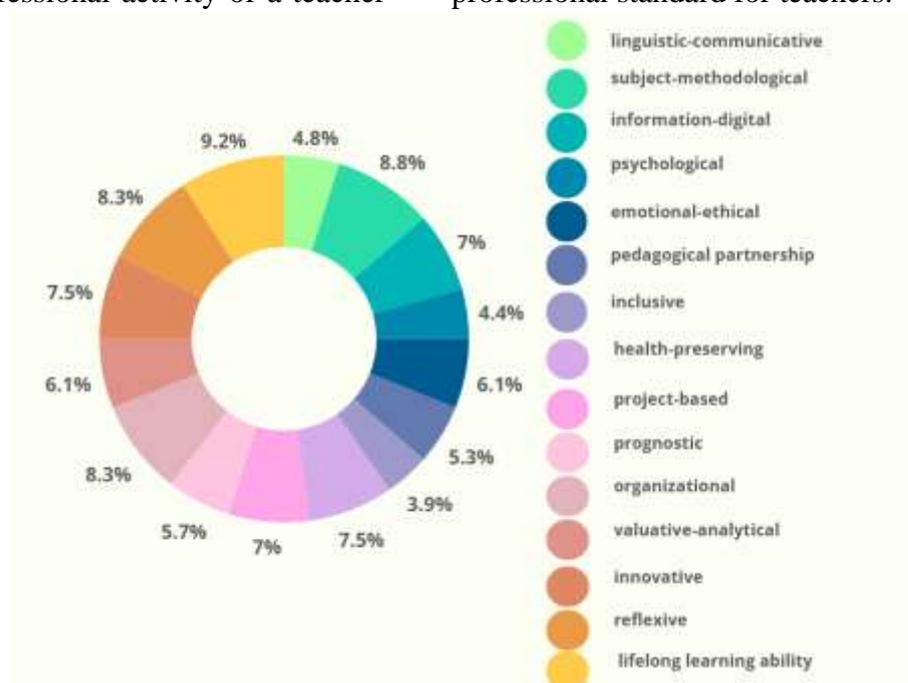

Figure 8. Formation of professional competencies in future teachers during the study of psychological and pedagogical disciplines (%)

In their answers to the question "What innovative psychological and pedagogical disciplines, in terms of content, should be taught to future teachers?" respondents gave preference to

such disciplines as: "Pedagogical Innovatics" (28%), "Distance Learning Technologies" (20%), "Cloud Technologies" (15%), "Innovations in Pedagogy" (12%), and other disciplines (25%) (Figure 9).

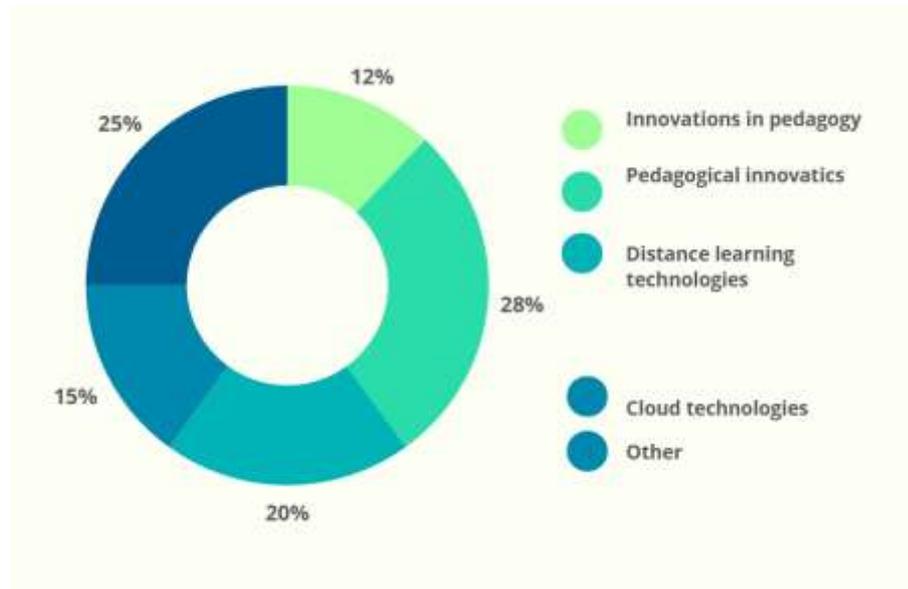

Figure 9. Disciplines innovative in content within the psychological and pedagogical field (%)

The answers to the question "What forms and methods do you prefer in the process of teaching psychological and pedagogical disciplines to future teachers?" were distributed as follows: practical workshops 8.2%, lectures 17.1%, trainings 9.6%,

pedagogical situations 6.2%, individual consultations 13.7%, group consultations 18.5%, online classes 12.3%, independent work 9.6%, others 4.8%. (Figure 10).

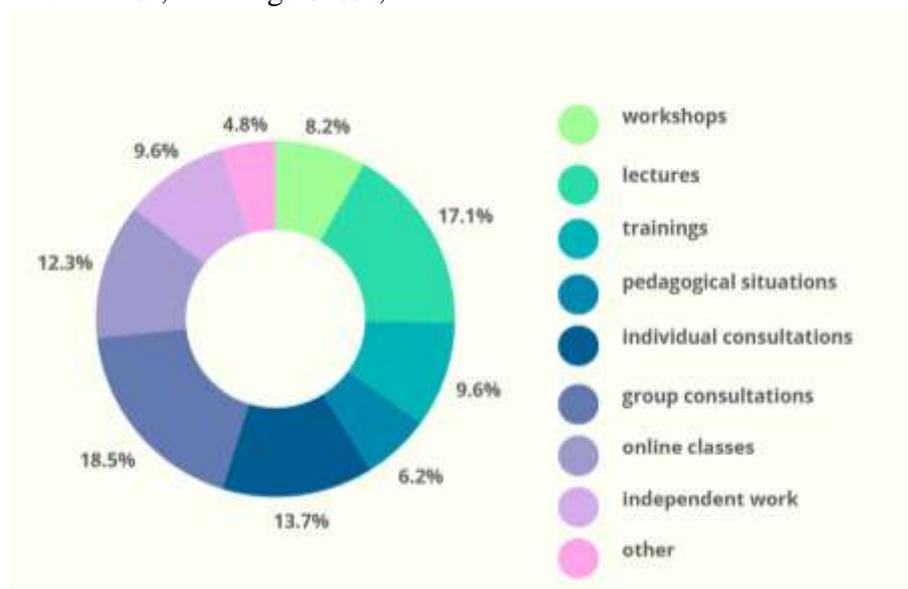

Figure 10. Preference for forms and methods in the process of teaching psychological and pedagogical disciplines to future teachers (%)

To the question "In your professional activity, what are the main resources for improving the content, forms, and methods of teaching psychological and pedagogical disciplines to future teachers?" respondents identified the most effective

as internships/professional development in Ukraine (30.1%), webinars (23%), trainings, masterclasses (11.5%), collaboration with colleagues (9.7%), and collaboration with scientists (5.3%) (Figure 11).

Figure 11. Sources for improving the content, forms, and methods of teaching psychological and pedagogical disciplines to future teachers (%)

Summarizing the survey results, we state that there is a motivation among lecturers to update the content of psychological and pedagogical disciplines, taking into account innovations (the implementation of the New Ukrainian School, specialized high school, etc.), and a focus on the appropriate structuring of the disciplines' content to form the competencies defined in the professional standard and in the standards of higher education for a particular specialty. At the same time, stagnation, outdatedness of the content of educational components, underdevelopment of quality educational and methodological support, and the neglect of interdisciplinary connections were noted.

In the course of the study, an analysis of the educational documentation of psychological and pedagogical disciplines (educational programs, syllabi, work programs, educational and methodological support/provision) was carried out in the training of future teachers of various specializations at the level of professional pre-higher education, and at the bachelor's, master's, and doctoral educational levels in 18 institutions of professional pre-higher and higher pedagogical education in different regions of Ukraine.

The study of the documentation allowed us to identify the following features of the content structuring of psychological and pedagogical training for future teachers at different educational levels, which is partially presented in the

publications of researchers such as M. Vovk, Yu. Hryshchenko, S. Solomakha (2024):

- *at the educational level* of professional pre-higher education: the diversification of psychological and pedagogical disciplines depends on the specialty, the focus of the educational and professional programs, and the regional specifics of the institution's functioning; psychological and pedagogical disciplines precede pedagogical, educational, and professional practicums; significant attention is paid to the methodologies of teaching specialized subjects, and methodological techniques for teaching/learning in primary school, taking into account the conceptual principles of the New Ukrainian School; the content is structured considering the theory and practice of pedagogical mastery in primary school, in preschool education, etc.; and the organization of educational work;

- *at the bachelor's educational level* (focus on the formation of professional competencies, development of elective educational components taking into account the future profession, the individual educational trajectory of students, structuring of content based on the study of problems of inclusive education, psychological help, support, countering bullying, etc.);

- *at the master's educational level* (the content of educational and professional training programs for specialists is formed taking into account competencies (general and special (professional, subject-specific)) and learning outcomes; focus on the formation of teaching skills in synthesis with the

development of research, innovative, and leadership competencies);

– *at the doctoral educational level* (the list and content of elective psychological and pedagogical disciplines are regulated by the demand from future lecturer-researchers for an in-depth study of a relevant sub-discipline of pedagogy, psychology, or an interdisciplinary course, considering their research interests and the topic of their dissertation research; the content of psychological and pedagogical disciplines is structured to develop teaching and pedagogical mastery, the ability to create innovations in the field of educational and pedagogical sciences and to transmit them into educational practice).

Based on the results of the empirical research (survey of lecturers, study of educational documentation for teaching psychological and pedagogical disciplines), recommendations were proposed at different levels:

– *at the institutional level*: improvement of the quality criteria for educational programs by the National Agency for Higher Education Quality Assurance under the human resources criterion, focusing on the need to develop the professional competencies of lecturers, who must have the ability and readiness to teach future educators who have experienced psychological trauma, physical violence, etc., in the conditions of the Russian war against Ukraine; defining in the local documents of educational institutions the need to correlate the content of psychological and pedagogical disciplines with the competencies specified in the professional standard; harmonization of curricula under educational programs at different educational levels; regulation of educational partnerships between institutions of higher pedagogical and general secondary education to respond to the challenges of the war and the post-war recovery of the country;

– *at the managerial level*: improvement of the psychological and pedagogical training of future teachers based on the theory and practice of psychopedagogy, personology of education, and the actualization of historical-pedagogical ideas; updating the content of the compulsory discipline "Pedagogy" considering the competency-based principles of the New Ukrainian School; implementing cross-cutting content modules and topics on the problems of psychological trauma in children resulting from military actions, and problems of mental health in partnership with

teachers, students, parents, and the community; creating digital educational and methodological support for updating the content of compulsory psychological and pedagogical disciplines; developing educational and methodological support for improving the content of psychological and pedagogical training for future lecturers of pedagogical specialties, taking into account key competencies;

– *at the professional level*: updating syllabi and programs of educational components in the psychological and pedagogical field, considering the actualization of the Ukrainian historical-pedagogical heritage to strengthen the nation-building context of the content of the respective disciplines; updating the content of psychological and pedagogical disciplines on the principles of interdisciplinary integration with topics on the problems of personology of education, mental health, inclusion, overcoming educational losses, psychodidactics, and mediadidactics; introducing into educational components innovative content on the problems of methodology of pedagogical and psychological research based on the works of Ukrainian and foreign scientists; modeling professional situations to develop partnership interaction among participants in the educational process, taking into account the challenges of war, as well as with a projection onto the realities of organizing the educational process in the period of post-war recovery; creating an innovative educational environment (mentoring, author's pedagogical workshops, summer/winter schools for graduate students), etc.

Conclusions. Improving the content of psychological and pedagogical training for future teachers on a competency basis is a multifaceted process that requires a systematic approach at different educational levels. It is recommended to improve the content of the basic discipline of the pedagogical field ("Pedagogy"); to update the content of the "Pedagogy" discipline based on the introduction of content modules and topics on the problems of psychopedagogy, history of pedagogy, personology of national education, and pedagogical mastery; to improve syllabi, work programs, and the educational-methodological support for the psychological and pedagogical training of future teachers at different educational levels in the field of knowledge 01 Education in institutions of professional pre-higher education (pedagogical

colleges) and institutions of higher pedagogical education based on the competencies defined in the professional standards for teachers and lecturers; to significantly update the content of the psychological-pedagogical component in the context of its derussification; to implement modern innovative scientific and methodological support for the study of psychological and pedagogical disciplines in a digital format, etc.

It is advisable to make qualitative changes to the educational programs for the training of future teachers in the field of knowledge 01 Education at the bachelor's and master's educational levels in institutions of higher pedagogical education; to improve the content of psychological and pedagogical training for specialists of pedagogical professions, taking into account the challenges of the post-war recovery of Ukraine.

The improvement of the content of psychological and pedagogical training for future teachers should occur through the introduction of content modules and topics from the theory and practice of psychopedagogy, personology of education, and the actualization of historical-pedagogical ideas by implementing cross-cutting content modules and topics in compulsory and elective disciplines on the problems of psychological trauma in children resulting from military actions, and problems of mental health in partnership with teachers, students, parents, and the community. The updating of syllabi and programs of

educational components in the psychological and pedagogical field should be carried out taking into account the Ukrainian historical-pedagogical heritage to strengthen the nation-building context of the content of the respective disciplines, and on the principles of interdisciplinary integration with topics on the problems of personology of education, mental health, inclusion, overcoming educational losses, psychodidactics, mediadidactics, etc. It is advisable to foresee the creation of digital educational and methodological support for updating the content of compulsory psychological and pedagogical disciplines; the modeling of professional situations to develop partnership interaction among participants in the educational process, taking into account the challenges of war, as well as with a projection onto the realities of organizing the educational process in the period of post-war recovery (teaching psychologically traumatized pupils and students, the need for partnership communication with internally displaced persons, persons who have suffered losses, stressful situations, etc.); and the adaptation of the latest European and global educational-pedagogical practices to the needs of the education system in Ukraine.

A perspective for further research is the development and approbation of educational and methodological support for improving the content of psychological and pedagogical disciplines in the training of future teachers.

List of references

Белан, Т. Г. (2019). Психолого-педагогічна підготовка майбутніх педагогів-інженерів. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки*, CXXXIV (144), 13-19. <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-144.2019.02>

Бігун, О. М. (2020). *Педагогічна підготовка майбутніх учителів середніх шкіл у коледжах Великої Британії*. Дис. канд. пед. наук. Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». <http://surl.li/smmst>

Вовк, М., Грищенко, Ю., & Соломаха, С. (2024а). Зміст психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів у закладах фахової передвищої і вищої педагогічної освіти України. *Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*, 9 (1), 43-54. <https://www.unesco-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/101/94>

Вовк, М., & Грищенко, Ю. (2024б). Результати опитування за темою наукового дослідження «Розвиток змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів на компетентнісних засадах» [Data set]. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14713237>

Горбатюк, Р. (2017). Проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки*, 4, 123–134.

Джурило, А. П. (2019). До питання про професійний розвиток педагога у Федеральній Республіці Німеччина. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (11–12 квітня 2019 року)*, 153–155. Тернопіль: СМП «Тайп».

Дяченко, Л. М. (2016). *Психолого-педагогічна підготовка майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Федеративної Республіки Німеччина*. Дис. канд. пед. наук. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Іванова, В. (2020). *Підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії: теорія і практика: монографія*. Івано-Франківськ: Вид-во НАІР.

Кобчук, Ю. М. (2021). *Професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів в університетах Австралії*. Дис. доктора філософії. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. <http://ipood.com.ua/e-library/repozitariy-disertaciy/disertaciyni-materiali-2021/>

Кравченко, В. (2023). Психологічні засади педагогічної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у сучасному контексті. *Теоретична і дидактична філологія*, 35, 16-27. <https://doi.org/10.31470/2309-1517-2023-35-16-27>

Кривильова, О.А. (2018). *Проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів*. Дис. доктора пед. наук. Бердянськ: Бердянський державний педагогічний університет. <http://surl.li/smmst>

Кучерявий, О. Г. (2021). *Професійний і особистісний розвиток сучасного вчителя: монографія*. Кропивницький: Імекс-ЛТД.

Лазаренко, Н. І. (2020). *Тенденції професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції*. Дис. доктора пед. наук. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. <http://ipood.com.ua/e-library/repozitariy-disertaciy/disertaciyni-materiali-2020/>

Мартинюк, О.В. (2017). Традиційна підготовка майбутніх учителів у вищих навчальних закладах Німеччини. *Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (29–30 листопада 2017 року)*, (с. 76–78). Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД».

Павлик, Н., & Іванова, О. (2022). *Психологічні засоби професійного розвитку педагога нової української школи: методичний посібник*. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. <http://surl.li/noreev>

Ракітянська, Л. М. (2019). Емоційний інтелект як особистісний чинник професійного становлення майбутнього вчителя. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Педагогічні науки*, 1 (157), 162-165. <https://doi.org/10.31812/123456789/3279>

Самойленко, О. В., & Новгородська, Ю. Г. (2025). Підготовка майбутніх учителів у системі вищої освіти як проблема дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців. *Психолого-педагогічні науки*, 1, 206-217. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2025-PP-1-206-217>

Титова, Н. М. (2019). *Теоретичні і методичні засади психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання*. Дис. доктора пед. наук. Київ: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. <http://surl.li/smmst>

Цюняк, О. (2020). Професійна підготовка майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності як наукова проблема. *Освітні обрії*, 1, 201-205. http://nbuv.gov.ua/UJRN/obrii_2020_1_43

Translated & Transliterated

Belan, T. H. (2019). *Psykhologo-pedahohichna pidhotovka maibutnikh pedahohiv-inzheneriv [Psychological and pedagogical training of future engineering teachers]*. *Naukovi zapysky Natsionalnoho*

pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. *Pedahohichni nauky*, CXXXIV (144), 13-19. <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-144.2019.02>, [in Ukrainian].

Bihun, O. M. (2020). *Pedahohichna pidhotovka maibutnikh uchyteliv serednikh shkil u koledzhakh Velykoi Brytanii*. [Pedagogical training of future secondary school teachers in colleges in the UK]. Dys. kand. ped. nauk. DVNZ «Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni Hryhoriia Skovorody». Pereiaslav-Khmelnytskyi. <http://surl.li/smmst>, [in Ukrainian].

Vovk, M., Hryshchenko, Yu., & Solomakha, S. (2024a). Zmist psykhologo-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh pedahohiv u zakladakh fakhovoi peredvyshchoi i vyshchoi pedahohichnoi osvity Ukrainy [The content of psychological and pedagogical training of future teachers in institutions of professional pre-higher and higher pedagogical education in Ukraine]. *Visnyk kafedry YuNESKO «Neperervna profesiina osvita XXI stolittia»*, 9 (1), 43-54. <https://www.unesco-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/101/94>, [in Ukrainian].

Vovk, M., & Hryshchenko, Y. (2024b). Rezultaty opytuvannia za temoiu naukovooho doslidzhennia «Rozvytok zmistu psykhologo-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh pedahohiv na kompetentnisnykh zasadakh» [Results of the survey on the topic of scientific research «Development of the content of psychological and pedagogical training of future teachers on a competency-based basis»]. [Data set]. Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh imeni Ivana Ziaziuna NAPN Ukrainy. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14713237>, [in Ukrainian].

Horbatiuk, R. (2017). Proektuvannia psykhologo-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh pedahohiv profesiinoho navchannia [Designing psychological and pedagogical training for future vocational teachers]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Pedahohichni nauky*, 4, 123–134, [in Ukrainian].

Dzhurylo, A. P. (2019). Do pytannia pro profesiinyi rozvytok pedahoha u Federalnii Respublitsi Nimechchyna [On the issue of teacher professional development in the Federal Republic of Germany]. *Rozvytok profesiinoi maisternosti pedahoha v umovakh novoi sotsiokulturnoi realnosti: zbirnyk materialiv II Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii* (11–12 kvitnia 2019 roku), (s. 153–155). Ternopil: SMP «Taip», [in Ukrainian].

Diachenko, L. M. (2016). *Psykhologo-pedahohichna pidhotovka maibutnikh uchyteliv zahalnoosvitnikh shkil v universytetakh Federatyvnoi Respubliki Nimechchyna* [Psychological and pedagogical training of future teachers of general education schools at universities in the Federal Republic of Germany]. Dys. kand. ped. nauk. Kyiv: Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh imeni Ivana Ziaziuna NAPN Ukrainy, [in Ukrainian].

Ivanova, V. (2020). *Pidhotovka fakhivtsiv doshkilnoi osvity v universytetakh Spoluchenooho Korolivstva Velykoi Brytanii ta Pivnichnoi Irlandii: teoriia i praktyka: monohrafiia* [Training of preschool education specialists at universities in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland: theory and practice: monograph]. Ivano-Frankivsk: Vydavnytstvo NAIR [NAIR Publishing House], [in Ukrainian].

Kobiuk, Yu. M. (2021). *Profesiina pidhotovka maibutnikh vchyteliv pochatkovykh klasiv v universytetakh Avstralii* [Professional training of future primary school teachers in Australian universities]. Dys. doktora filosofii. Kyiv: Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh imeni Ivana Ziaziuna NAPN Ukrainy. <http://ipood.com.ua/e-library/repozitariy-disertaciy/disertaciyini-materiali-2021/>, [in Ukrainian].

Kravchenko, V. (2023). Psykhohichni zasady pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov u suchasnomu konteksti [Psychological principles of pedagogical training of future foreign language teachers in the modern context]. *Teoretychna i dydaktychna filolohiia*, 35, 16-27. <https://doi.org/10.31470/2309-1517-2023-35-16-27>, [in Ukrainian].

Kryvylova, O.A. (2018). *Proektuvannia psykhologo-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh vykladachiv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv*. [Designing psychological and pedagogical training for future teachers of vocational and technical educational institutions]. Dys. doktora ped. nauk. Berdiansk: Berdianskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet. <http://surl.li/smmst>, [in Ukrainian].

Kucheriavyi, O. H. (2021). *Profesiinyi i osobystisnyi rozvytok suchasnooho vchytelia: monohrafiia* [Professional and personal development of a modern teacher]. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD, [in Ukrainian].

Lazarenko, N. I. (2020). *Tendentsii profesiinoi pidhotovky vchyteliv u pedahohichnykh universytetakh Ukrainy v umovakh yevrointehratsii*. [Trends in professional training of teachers in pedagogical universities of Ukraine in the context of European integration]. Dys. doktora ped. nauk. Kyiv: Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh imeni Ivana Ziaziuna NAPN Ukrainy, [in Ukrainian].

osvity doroslykh imeni Ivana Ziaziuna NAPN Ukrainy. URL: <http://ipood.com.ua/e-library/repozitarij-disertacij/disertacijni-materiali-2020/>, [in Ukrainian].

Martyniuk, O. V. (2017). Tradytsiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv u vyshchych navchalnykh zakladakh Nimechchyny [Traditional training of future teachers in higher education institutions in Germany]. *Osobystisno-profesiyni rozvytok maibutnoho vchytelia: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii* (29–30 lystopada 2017 roku), (s. 76–78). Vinnytsia: TOV «Nilan LTD», [in Ukrainian].

Pavlyk, N., & Ivanova, O. (2022). Psykholohichni zasoby profesiinoho rozvytku pedahoha novoi ukrainskoi shkoly. [Psychological means of professional development of a teacher of the new Ukrainian school]. Kyiv. <http://surl.li/nopeev>, [in Ukrainian].

Rakitiaska, L. M. (2019). Emotsiyni intelekt yak osobystisnyi chynnyk profesiinoho stanovlennia maibutnoho vchytelia. [Emotional intelligence as a personal factor in the professional development of a future teacher]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka. Pedahohichni nauky*, 1 (157), 162-165. Chernihiv: Natsionalnyi universytet «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka», [in Ukrainian].

Samoilenko, O. V., & Novhorodska, Yu. H. (2025). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv u systemi vyshchoi osvity yak problema doslidzhennia vitchyznianskykh i zarubizhnykh naukovtsiv. [Training of future teachers in the higher education system as a research problem of domestic and foreign scientists]. *Psykhologo-pedahohichni nauky*, 1, 206-217. DOI 10.31654/2663-4902-2025-RR-1-206-217, [in Ukrainian].

Tytova, N. M. (2019). *Teoretychni i metodychni zasady psykhologo-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh pedahohiv profesiinoho navchannia*. [Theoretical and methodological principles of psychological and pedagogical training of future teachers of vocational education]. Dys. doktora ped. nauk. Kyiv: Natsionalnyi pedahohichniy universytet imeni M.P. Drahomanova. URL: <http://surl.li/smmst>, [in Ukrainian].

Tsiuniak, O. (2020). Profesiina pidhotovka maibutnikh mahistriv pochatkovoї osvity do innovatsiinoї diialnosti yak naukova problema. [Professional training of future masters of primary education for innovative activities as a scientific problem]. *Osvitni obrii*, 1, 201-205. http://nbuv.gov.ua/UJRN/obrii_2020_1_43, [in Ukrainian].

DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2025.30.231-245>

РЕКОМЕНДАЦІЇ З УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УКРАЇНІ

Мирослава Вовк¹, Юлія Грищенко²

1 доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, <https://orcid.org/0000-0002-9109-9194>, e-mail: miravovk79@gmail.com

2 кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, <https://orcid.org/0000-0003-0039-9720>, e-mail: gulia2020@ukr.net

Реферат:

Актуальність: проблема оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів зумовлена необхідністю актуалізації української історико-педагогічної спадщини з метою посилення націєтворчого контексту змісту психологічних і педагогічних дисциплін; збагачення темами з проблем персонології освіти, ментального здоров'я, інклюзії, подолання освітніх втрат, психодидактики, медіадидактики на засадах міжпредметної інтеграції; гармонізації змісту психолого-педагогічних дисциплін з професійним стандартом вчителя, викладача тощо.

Мета статті: узагальнення результатів опитування викладачів закладів фахової передвищої і вищої педагогічної освіти різних регіонів України вивчення освітньої документації щодо структурування змісту

психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів; обґрунтування рекомендацій з удосконалення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів на різних рівнях.

Методи дослідження: онлайн опитування викладачів закладів фахової передвищої і вищої педагогічної освіти з метою визначення проблемних питань у процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін майбутнім педагогам на різних освітніх рівнях аналіз освітньої документації психолого-педагогічних дисциплін (освітніх програм, силабусів, робочих програм, навчально-методичного супроводу/забезпечення) в підготовці майбутніх педагогів різного фаху на рівні фахової передвищої освіти, на бакалаврському, магістерському, докторському освітніх рівнях у 18 закладах фахової передвищої і вищої педагогічної освіти в різних регіонах України; прогностичний аналіз задля обґрунтування рекомендацій з оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів.

Результати: Узагальнюючи результати опитування, констатовано, що спостерігається вмотивованість викладачів на оновлення змісту психолого-педагогічних дисциплін з урахування інновацій (упровадження Нової української школи, профільної старшої школи тощо), спрямованість до доцільне структурування змістового контенту дисциплін задля формування визначених у професійному стандарті, у стандартах вищої освіти з певної спеціальності компетентностей усталеність, застарілість змісту освітніх компонентів, нерозробленість якісного навчально-методичного супроводу, нівелювання міжпредметних зв'язків тощо. Аналіз освітньої документації до психолого-педагогічних дисциплін уможливив висновок про необхідність удосконалення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів, що має відбуватися шляхом упровадження змістових модулів, тем з теорії і практики психопедагогіки, персонології освіти, актуалізації історико-педагогічних ідей, упровадження наскрізності змістових модулів, тем в обов'язкові і варіативні дисципліни з проблем психологічних травм дітей, отриманих у результаті військових дій, проблем ментального здоров'я у партнерстві вчителів, учнів, батьків, громади; створення цифрового навчально-методичного супроводу оновлення змістового контенту обов'язкових психолого-педагогічних дисциплін тощо.

Висновки: за результатами емпіричного дослідження (опитування викладачів, вивчення освітньої документації до викладання психолого-педагогічних дисциплін) було запропоновано рекомендації на різних рівнях – на інституційному (удосконалення критеріїв якості освітніх програм Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти за критерієм людських ресурсів у напрямі необхідності розвитку професійних компетентностей викладачів; визначення необхідності співвіднесення змісту психолого-педагогічних дисциплін визначеним у професійному стандарті компетентностям; урегулювання освітнього партнерства між закладами вищої педагогічної та загальної середньої освіти з метою реагування на виклики війни і повоєнного відновлення країни); на управлінському (удосконалення психолого-педагогічної підготовки майбутніх вчителів на основі теорії і практики психопедагогіки, персонології освіти, актуалізації історико-педагогічних ідей; оновлення змісту обов'язкової дисципліни «Педагогіка»; впровадження наскрізності змістових модулів, тем з проблем психологічних травм дітей, отриманих у результаті військових дій, проблем ментального здоров'я у партнерстві вчителів, учнів, батьків, громади; створення цифрового навчально-методичного супроводу); на професійному (оновлення силабусів, програм освітніх компонентів психолого-педагогічного спрямування з урахуванням актуалізації української історико-педагогічної спадщини з метою посилення націєтворчого контексту змісту відповідних дисциплін; оновлення змісту психолого-педагогічних дисциплін на засадах міжпредметної інтеграції темами з проблем персонології освіти, ментального здоров'я, інклюзії, подолання освітніх втрат, психодидактики, медіадидактики) тощо.

Ключові слова: психолого-педагогічна підготовка, майбутні педагоги, зміст психолого-педагогічної підготовки, компетентності, рекомендації.

Manuscript received: 03.02.2025

Accepted for publication after peer review: 05.05.2025

Published: 19.06.2025